

בבא מציעא ס"ג

מר' אושעיא נשמע מעמיד' מלוה ע"ג פירות והוא למדנו שרבי אושעיא שנה ברייתא שיש לו כר' ינאי מה לי הם מה לי דמיהם שהחייב לחברו ורוצה לתן לו פירות למשך כל השנה, אם יש לו מותר ואם לאו אסור. אמר רבא, מרבי אושעיא נלמד שלשה דברים. (א) מעמידין מלוה על גבי פירות, לפסוק עליהם פירות כשער של עכשיו, ולא אומרים שהוא כאיסרו הבא לידו, כמו ששנינו שאפילו אם יש לו אסור. (ב) מה שהתירו זה כשיש לו, אבל אם אין לו אסור להעמיד פירות. ופוסקים על ידי נתינת מעות, אם יצא השער. (ג) פוסקים כרבי ינאי הסובר שאם פסק על הפירות והגיע זמנו למכור ותבעו ואין לו מקבל את הדמים כשער של עכשיו, מה לי הן מה לי דמיהן.

רב א' עושים אמנה בפירות ואין עושים בדמים ר' ינאי א' מה לי הן מה לי דמיהם אמר רב, עושין אמנה בפירות, נותנים מעות באמנה כשער של עכשיו על מנת לקבל פירות אפילו יתיקרו. ואין עושין אמנה בדמים, לא פוסקים על הפירות כדי לקבל מעות כשיתיקרו²¹. ורבי ינאי אמר, מה לי הן ומה לי דמיהן²², מותר גם לעשות אמנה בדמים. ומקשה הגמרא על רב ממה שרבי אושעיא שנה, כולם אם יש לו מותר. והרי שם הוא שם עליו את דמי החיטים, ומקבל יין ששוה יותר ממה שנתן בהתחלה? אמר רב הונא בשם רב, מדובר כשמשך בהתחלה את החיטים²³, ומקבל את דמי החיטים שלו שהתיקרו ברשותו.

כגון שיחד לו קרן זוית שמואל א' שואלת הגמרא, אם משך את החיטים מה החידוש כר' שא' צד אחד בריבית מותר שמוותר? אלא כשיחד לו קרן זוית. ושמואל אמר, שהברייתא היא כרבי יהודה שאמר 'צד אחד בריבית מותר', ריבית שאינה על ידי הלואה אלא על ידי מכר, ופעמים שבא לידי ריבית אם הפירות יתיקרו וישלם דמים, ופעמים שלא בא לידי ריבית, מותר²⁴. ששנינו בברייתא, הרי שהיה נושה בחבירו מנה והלוה עשה שדהו מכר למלוה, שאמר לו 'אם איני נותן עד יום פלוני הרי השדה שלך', בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר, לוקח אוכל פירות אסור. שמא יחזיר לו את מעותיו ולא יבוא לידי מכר, ונמצא שאכל פירות בריבית. רבי יהודה אומר, אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר. אמר רבי יהודה, מעשה בביתוס בן זונין שעשה שדהו מכר על פי רבי אלעזר בן עזריה, והלוקח היה אוכל פירות.

21 כיון שנתן מעות ולוקח מעות ונראה כריבית. רש"י.

22 ר' שמואל פירש, מה לי החטים מה לי דמיהן, כגון היין. אם יש לו מותר אין לו אסור. אבל מעות אסור. ור"ת הקשה מפ' הגזול קמא. ואומר ר"ת שלר' ינאי מותר לקחת מעות. תוס'.

23 ואפ' אכל המוכר מותר לשלם חטים אחרים אם יתיקרו. ומשיכה היא לענין היתר פיסוק ולא לענין קנין. תוס'.

24 אפ' שבשעת הפרעון הוא ריבית כיון שבשעת הפיסוק הוא צד אחד של היתר מותר. ומותר רק בדבר שביד המלוה או הלוה לעשות צד א' שלא יהיה ריבית. אבל אסור ללוות בסאה בסאה אינו צד א' בריבית מפני שהוא תלוי בשער. תוס'.

אמרו לו אין משם ראייה, המוכר הוא שאכל את הפירות ולא הלוקח.

ומבררת הגמרא, מה החילוק להלכה בין חכמים לרבי יהודה. אביי אמר, שנחלקו אם צד אחד ברבית אסור, כיון שאם לא יחזיר לו את המעות אינו בא לידי ריבית. רבא אמר, נחלקו ברבית על מנת להחזיר²⁵. ורבי יהודה התיר רק על מנת להחזיר את דמי הפירות, במקרה שלא יחזיר את המעות.

וגר' ינאי שא' מה לי הם מה לי חטיטס והתייקרו יכול לתת לו דמיהן שהרי אומרים מה לי הם מה לי דמיהם, כמו כן מוכר שאין לו פירות, מותר ללוקח לתת לו מעות אם יצא השער של הפירות, והמוכר יתן לו את הפירות גם אם הם התייקרו. והטעם שהתירו משום שאומרים שכיון וכעת יש אצל המוכר את דמי הפירות שיכול להביא בהם פירות, אין הבדל בין הפירות עצמם לבין דמיהם²⁶. הקשו רב פפא ורב הונא בנו של רב יהושע לרבא ממה ששנינו, כולם אם יש לו מותר אם אין לו אסור? ואמר להם, שם הוא הלואה, כאן הוא מקח.

רבה ורב יוסף אמרו, מהו הטעם שחכמים אמרו שפוסקים על שער שבשוק ואפילו שאין לו? שיכול לומר הלוקח למוכר, הטובה הזו שאתה רוצה לתת לי פירות כל השנה עבור הדמים שאני נותן לך כעת, נטולה טובתך ומוטלת על הקוצים. כיון שלא הועיל במה שפוסק למכור בשער של עכשיו גם אם הפירות יתייקרו, שהרי אם המעות היו נשארות אצל הקונה היה מוצא לקנות פירות בזול ב' היציוב' שלי, מקומות סמוכים.

אסור ללוות טאה בסאה בדרך הלואה כאן הוא מקח שאל אביי את רב יוסף, לפי טעם זה יהיה מותר ללוות טאה בסאה. משום שיכול לומר לו כך, נטולה טובתך מפני שהייתי יכול להשאיר את הסאה של החטים באוצר, אם הנחתי את החטים שלי באוצר האם היו צומחים בהם צמחים והיו מתקלקלות²⁷? אמר לו רב יוסף, שם היא הלואה שמלוה על מנת שיחזיר לו טאה, ואם תתייקר הוא נראה כריבית, וכאן הוא מקח.

שאל אדא בר אבא לרבא, איך אפשר לומר שאין תועלת במה שמשלם מראש, והרי אם היה מחפש בכל פעם מחדש הוא צריך לתת מעות לסרסור שימצא את

25 וגם חכמים מודים שאם קודם ינכה את הפירות שאכל אינו ריבית. אלא שכאן מצריכו לפרוע הכל קודם שינכה ואם לא יוכל לפרוע הכל תהיה משוקעת בידו. וי"ל שרבא מודה שמדאורייתא הם חולקים בצד א' בריבית. אבל מדרבנן נראה לרבא שאין מי שמתיר. ור"י מתיר אפ' מדרבנן. תוס'.

26 רש"י הקשו הרי שנינו לקמן במשנה, יצא השער פוסקין. ויש מי שאמר שאין פוסקין על שער שבשוק. והעמיד את המשנה באכלבאי וארבי. ואמר שהמשנה אינה על שער שבשוק אלא ביצא השער סתם. תוס' הקשו איך דייקו מר' ינאי שפוסק על שוק של עיירות? וי"ל ממה שאמר מה לי הן מה לי דמיהן, ויכול לפרוע דמים כמו שיכול לפרוע חטיטס משום שמהחטיטס יכול למצוא דמים. וכך פוסקים גם על שוק של עירות שיותר יודמן לו לקנות חטיטס אפ' בשוק של עירות ממה שיודמן לבעל החטיטס למכור אפ' בשוק של אכלבאי וארבי. תוס'.

27 לשון אחרת אומר רש"י שהפירות מתחממות.

מוכרי החטים, ונמצא שהוא מרויח על ידי הקדמת המעות? אמר לו, שהלוקח משלם למוכר את דמי הסרסור. רב אשי אמר המעות של האנשים הם שעושים את הסרסורות, והחמרים עצמם הולכים לבעלי המעות למכור ולהביא להם תבואה.

הנותן מעות על שער החרף אמרו רבה ורב יוסף, מי שנתן מעות על שער חרף, שפסק צריך להראות בבית הגרנות על פירות עד שלא יצא השער הברור אלא יצא השער הסמוך לקציר, צריך להיראות בבית הגרנות. שואלת הגמרא, מדוע צריך להיראות, אם כדי לקנות, הרי לא קנה עד שימשוך. אם לקבל עליו מי שפרע, הרי גם אם לא יראה בגורן בשעת הדישה והזריה, אם יחזור הוא מקבל מי שפרע? עונה הגמרא, שמי שנותן מעות על שער החרף, נותן מעות לשנים ושלושה אנשים. אם הוא נראה בגורן סמכה דעתו, ואם לא אין המוכר מקבל עליו מי שפרע אם יחזור בו. מפני שיאמר לקונה, חשבתי שמצאת פירות טובים משלי ולקחת אותם. אמר רב אשי, אחרי שאמרנו שהוא משום סמיכות דעת, אפילו מצאו בשוק ואמר לו ראה שאני סומך עליך. סמכה דעתו ואם המוכר יחזור בו הוא במי שפרע.

אמר רב נחמן הכלל של רבית הוא, כל 'אגר בטל ליה' אסור. אם המוכר מוזיל את המחיר עבור הקדמת המעות, ואין למוכר עדיין את המקח הוא ריבית ואסור.

ואר"נ נתן מעות על שונה והזיל לו ישנן בידו ומותר ולא אסור אע"ג שיש לו אשראי בעיר שעה כשארבע חלות שעה נמכרות בזוז.

ואמר לו המוכר אם תקדים את המעות אתן לך בעתיד חמישה בזוז. אם ישנן בידו, אבל אינן בעיר, או שאבד לו המפתח²⁸ מותר, ואם אינן בידו אסור²⁹. ושואלת הגמרא ומה החידוש? עונה הגמרא, שיש לו אשראי בעיר, גם הוא נתן לאחרים מעות ופסק עמם על שעה. ולא אומרים שהוא כאומר הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח³⁰, כיון שהם מחוסרי גוביינא כמו שאינם.

28 רש"י.

29 תוס' הקשו מדוע יהיה אסור לפסוק ה' בזוז?, מדוע הוא שונה מטרשא. וי"ל כיון שהם עכיו בארבעה הוא כמו שפירש אם מעכשיו בפחות, ואם לזמן מרובה ביותר. תוס'.

30 תוס' הקשו הרי ר"נ פסק כהלל שאסר עד שיבוא בני. וי"ל שדרך הלואהאסור אפ' סאה בסאה, אבל דרך מקח כמו כאן מותר אפ' ה' בארבע. אבל בפוסק על הגדיש מותר רק לפסוק בשער לקוטות כיון שאין לו, שעדיין צריך תיקון, ואם מוזיל נראה כאגר נטר. אבל כשיש לו מזומן בעין אלא שחסרה ביאת בנו, או מציאת מפתח מותר אפ' שיה חמישה בארבעה. תוס'.